

Socialförsäkringsutskottets yttrande 1988/89: SfU5y

Kompletteringspropositionen

1988/89
SfU5y

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 9 maj 1989 beslutat bereda socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1988/89: 150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1989/90, m. m. (kompletteringsproposition), jämte motioner väckta med anledning av denna, såvitt propositionen och motionerna rör socialförsäkringsutskottets beredningsområde.

De delar av propositionen som rör socialförsäkringsutskottets beredningsområde och som utskottet har anledning yttra sig över är

- bilaga 1.2, appendix II, 4. Socialdepartementet
- bilaga 4 (socialdepartementet), avsnitt 2
- bilaga 7 (utbildningsdepartementet), avsnitt E. Studiestöd m. m.
- bilaga 9 (arbetsmarknadsdepartementet), avsnitten I och 2.

De motioner som väckts med anledning av propositionen i dessa delar och som socialförsäkringsutskottet anser sig ha skäl att yttra sig över är motionerna Fi60 yrkandena 7, 8 och 13, Fi61 yrkande 12, Fi62 yrkande 10, Fi64 yrkandena 5, 24 och 25, Fi66 yrkandena 1 och 2, Fi79, Fi80, Fi88 yrkandena 3, 4 och 9 samt Ub37 yrkande 5.

Bilaga 1.2 (långtidsbudget)

I propositionen lämnas en redogörelse för utvecklingen av *kostnaderna för socialförsäkringen* m. m. under de närmaste fem budgetåren.

I motion Fi88 yrkande 9 begär Sten Svensson m. fl. ett tillkännagivande om åtgärder mot socialförsäkringens kostnadsexplosion. Motionärerna anför att den s. k. timsjukpenningen har orsakat en mycket stark kostnadsökning. De komplicerade reglerna medför även i många fall en överkompensation. Motionärerna anför vidare att antalet långa sjukskrivningar och förtidspensioneringar bör minskas och att detta kräver resurser till försäkringskassorna för rehabiliterande åtgärder. Samordningstiden inom arbetsskadeförsäkringen bör skyndsamt förlängas från 90 till 180 dagar och utredning om ett nytt ersättningssystem med en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare bör snarast ske. Kompensationsnivån inom sjukförsäkringen bör sänkas till 80 % under de första 89 dagarna av en sjukperiod eller under ett år. Motionärerna anser att vad sålunda anförts om åtgärder för att bringa balans i systemet bör ges regeringen till känna.

Utskottet har i sina av riksdagen nyligen godkända betänkanden 1988/89:SfU10 om administration av socialförsäkring, 1988/89:SfU11 om arbetsskadeförsäkringen och 1988/89:SfU14 om sjukförsäkringen m. m. avstyrkt motionsyrkanden med förslag till liknande åtgärder. Utskottet vill vidare erinra om att det inom regeringskansliet pågår en översyn med anledning av de ökade kostnaderna för socialförsäkringen. Mot denna bakgrund bör finansutskottet avstyrka bifall till motion Fi88 yrkande 9.

Bilaga 4 (socialdepartementet)

Enligt lagen om allmän försäkring finansieras folkpensioneringen och försäkringen för tilläggspension av socialavgifter. Folkpensioneringen finansieras även av statsmedel. Försäkringen för tilläggspension finansieras, förutom av socialavgifter, av vinstskatt och vinstdelningsskatt. I lagen anges att avgiftsuttaget för tilläggspension skall vara så avvägt att avgifterna i förening med andra tillgängliga medel finansierar pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra utgifter för försäkringen samt den fondering som behövs. Beslut om avgiftsuttaget skall fattas senast under året dessförrinnan. Riksförsäkringsverket skall vart femte år föreslå avgiftsuttag för nästföljande sju år, i den mån uttaget inte redan beslutats. — Avgiftsuttaget för folkpensioneringen är för närvarande 9,45 % och för tilläggspensioneringen 11,0 %.

I propositionen föreslås att *avgiften för tilläggspensioneringen* höjs med 2,0 procentenheter till 13,0 % för åren 1990–1994 och att *folkpensionsavgiften* samtidigt sänks med 2 procentenheter till 7,45 % fr.o.m. år 1990.

I propositionen anges att målet om långsiktig balans i ATP-systemet skall vara styrande vid beslut om avgiftsuttag till ATP för åren framöver. AP-fonden kan inte långsiktigt ersätta de avgiftsinkomster som behövs för att klara pensionsutbetalningarna, utan endast tillfälligt användas som en buffert för att jämna ut avgiftsuttaget mellan olika perioder. För att nå en långsiktig balans krävs därför att avgiftsuttaget höjs till den nivå som behövs för att de årliga avgiftsinkomsterna skall kunna täcka pensionsutbetalningarna i ett renodlat fördelningssystem.

I propositionen anges vidare att folkpensionsutgifterna är beroende av utvecklingen av ATP-systemet. Under senare år har avgiftstäckningen inom folkpensioneringen ökat successivt och budgetbelastningen har minskat i motsvarande mån trots att avgiftssatsen inte har ändrats. Denna utveckling kommer att fortsätta, och i slutet av 1990-talet kommer avgiftsinkomsterna att överstiga utbetalningarna inom folkpensioneringen. Detta beror huvudsakligen på att ATP-systemet har tagit över, och kommer att fortsätta att ta över, delar av de utgifter som tidigare belastade folkpensioneringen i form av pensionstillskott. Delar av folkpensioneringens inkomster bör därför föras över till ATP-systemet. Detta kan göras genom att folkpensionsavgiften sänks i samma mån som ATP-avgiften höjs under perioden.

I flera motioner görs invändningar mot förslaget till nämnda avgiftsförändringar.

I motion Fi64 yrkar Inger Schörling m. fl. avslag på förslaget såväl vad avser höjningen av ATP-avgiften som sänkningen av folkpensionsavgiften (yrkande 5). Motionärerna anser att förslaget knappast är påkallat av omedelbara finansieringsproblem för ATP-systemet utan det främsta syftet förefaller vara att en del av de pengar som tas in genom regeringens åtstramningspaket kan slussas över till AP-fonderna. Enligt motionärerna måste ATP-systemets fortsatta finansiering bedömas i ett större sammanhang där även förslag från den sittande pensionsberedningen bör vägas in.

Även Olof Johansson m. fl. yrkar i motion Fi62 avslag på förslaget till såväl höjning av ATP-avgiften som sänkning av folkpensionsavgiften (yrkande 10). Motionärerna invänder att kostnaderna för folkpensionerna inte har den gynnsamma utveckling som regeringen anför som skäl för den föreslagna åtgärden. Genom förslaget måste därför 11 miljarder kronor per år belasta statsbudgeten.

I motion Fi60 yrkar Carl Bildt m. fl. likaledes avslag på förslaget om en höjning av ATP-avgiften och en sänkning av folkpensionsavgiften (yrkandena 7–8). Även Sten Svensson m. fl. yrkar i motion Fi88 yrkandena 3–4 avslag på förslaget i denna del. Motionärerna anför att ATP-systemets hållfasthet på sikt inte påverkas av att medel transfereras från statsbudgeten. Det medför bara att den tidpunkt senareläggs då avgifter och avkastning inte längre räcker för att täcka ATP-pensionerna. Motionärerna anser att riksdagens ställningstagande till finansieringen av ATP-försäkringen bör bygga på en noggrann utredning och en grundlig remissomgång. Eftersom pensionsberedningen har till uppgift att se över folkpensions- resp. ATP-systemets konstruktion bör därför beredningens arbete avvaktas.

I motion Fi66 tillstyrker Lars Werner m. fl. förslaget om en höjning av ATP-avgiften men delar inte uppfattningen att folkpensionsavgiften skall sänkas med motsvarande belopp. Enligt motionärerna är det nödvändigt att förbättra de ekonomiska villkoren för folkpensionärerna och särskilt för dem som får pensionstillskott, men regeringens förslag till finansiering av folkpensioneringen utgår från att ingen höjning skall ske av folkpensionens grundbelopp. De begär därför (yrkande 1) att riksdagen beslutar att folkpensionsavgiften sänks till 7,95 % fr.o.m. år 1990, dvs. en sänkning med 0,5 procentenheter mindre än förslaget i propositionen. Detta medför ca 2,2 miljarder kronor mer i inkomst till folkpensioneringen och ger ett utrymme för en höjning av folkpensionens grundbelopp för ogift pensionär från nuvarande 96 % till 100 % av basbeloppet och en höjning av pensions-tillskottet från 48 % till 50 %. Motsvarande höjning bör göras för gift pensionsberättigad. Motionärerna begär i yrkande 2 att riksdagen beslutar om en sådan höjning av pensionsförmånerna.

I propositionen anges att regeringens förslag grundar sig på kalkyler som gjorts av såväl riksförsäkringsverket som inom regeringskansliet. Utskottet noterar att riksförsäkringsverket i skrivelse till regeringen den 18 december 1987 har föreslagit att ATP-avgiften för åren 1990–1994 höjs med 0,5 procentenheter per år så att avgiften år 1994 uppgår till 13,1 %. Verket synes därvid ha utgått från en avgiftsnivå år 1989 om 10,6 %. Fr. o. m. den 1 januari 1989 återställdes emellertid basbeloppet till en nivå som motsvarar konsumentprisindex. Förändringen beräknades medföra en ökning av

utgifterna för ATP, och ATP-avgiften höjdes därför samtidigt till 11,0 % för år 1989.

Riksförsäkringsverket har i skrivelsen och den därtill fogade rapporten anfört bl. a. följande. För ATP-systemets medelsiktiga finansieringsbehov (vid antaganden om olika tillväxttakt, 1–3 %) behövs en avgift på 13,6–13,8 % år 1990 och 13,7–15,7 % år 1995, om avgiften skall vara tillräckligt hög för att täcka pensionsutgifterna. Verket förordar emellertid en långsiktig och integrerad syn på finansieringen av ATP-systemet. En årlig höjning av avgiftsuttaget för ATP på 0,4 procentenheter under åren 1990–1994 vid en årlig tillväxt på ca 1 resp. 2 %, där fonderna har använts som buffert, bör hålla systemet på väg mot en långsiktig balans. Detta förutsätter dock successiva höjningar i avgiftsuttaget under en följd av år även därefter. Eftersom nedgången i folkpensioneringens kostnader i procent av lönesumman är särskilt påtaglig i början bör avgiftsuttaget för ATP tillåtas öka något mer än vad som svarar mot det genomsnittliga långsiktiga behovet. En något högre avgiftsökning under början av 1990-talet skulle bidra till att begränsa avgiftshöjningarna under senare år. I rapporten anges bl. a. att den förhållandevis stora andel pensionärer i befolkningen som förväntas omkring år 2010 och framöver enligt nuvarande prognoser i sig skulle kunna motivera en relativt högre avgiftsbelastning av de förvärvsaktiva under perioden kring åren 1990–2005 och en något kraftigare fonduppbyggnad under denna period.

Enligt riksförsäkringsverkets beräkningar kommer finansieringen av folkpensioneringen (vid en tillväxt av 2 %) att kräva en folkpensionsavgift på 7,5 % år 1995 om 20 % av kostnaderna finansieras över statsbudgeten. Verket har vidare beräknat att under perioden 1995–2005 förväntas ytterligare en minskning av procentsatsen för folkpensionsavgiften till en nivå på ca 6,0 % (under samma förutsättningar). Därefter sker minskningen i en lägre takt.

Av det ovanstående framgår enligt utskottets mening att en höjning av ATP-avgiften är påkallad och att avgiften bör bestämmas för den närmaste femårsperioden. Det är således inte nödvändigt att avvakta pensionsberedningens pågående arbete. Av det ovanstående följer även att avgiften bör höjas något mer än vad som erfordras för den långsiktiga finansieringen av systemet. Med hänsyn till att folkpensionskostnaderna har sjunkit och förväntas fortsätta sjunka är det möjligt att samtidigt sänka folkpensionsavgiften. Utskottet godtar därvid att avgiften för folkpensioneringen med nuvarande förmånsnivåer fastställs till 7,45 % av avgiftsunderlaget. Vid sådant förhållande anser utskottet att ATP-avgiften bör bestämmas till 13,0 % för perioden 1990–1994. Utskottet är däremot inte berett att tillstyrka en högre folkpensionsavgift – och därmed ett sammanlagt ökat avgiftsuttag för ifrågavarande försäkringar – i syfte att finansiera en höjning av folkpensionens grundnivå och pensionstillskottet.

Utskottet har ingen erinran mot de upprättade lagförslagen.

Vad gäller frågan om folkpensions- och ATP-avgiften föreslår utskottet således att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker bifall till motionerna Fi64 yrkande 5, Fi62 yrkande 10, Fi60 yrkandena 7–8, Fi88 yrkandena 3–4 och Fi66 yrkande 1.

Vad gäller frågan om *höjda pensionsförmåner* tar utskottet även upp motionerna Fi64 och Fi79.

I motion Fi64 begär Inger Schörling m. fl. i yrkande 24 ett tillkännagivande om att basbeloppet vid beräkning av pensioner inte skall baseras på prisökningar på grund av i motionen föreslagen höjning av indirekta skatter på energi, alkohol och tobak. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att pensionstillskottet skall höjas till 50 % av basbeloppet. Vidare begärs i yrkande 25 att riksdagen beslutar att pensionstillskott skall utgå även till undantagandepensionärer.

I motion Fi79 kritiserar Karin Israelsson och Martin Olsson det svenska pensionssystemet som enligt motionärerna är komplicerat och byråkratiskt och ger kraftiga marginaleffekter. Motionärerna förordar i stället ett system med utbyggda grundpensioner kompletterat med inkomstrelaterade pensioner. Grundpensionen, som skall ingå i ATP-systemet, skall utgöra 68 % av 4,5 x basbeloppet. Den skall utgå lika till alla och utgå med samma belopp till gifta och ogifta. Den skall inte vara knuten till tidigare inkomst. Grundpensionen skall finansieras med de medel som i dag finansierar såväl folkpensioneringen som tilläggs pensioneringen. Den inkomstrelaterade pensionen som skall utgå därutöver skall utgå för inkomster mellan 4,5 och 7,5 basbelopp.

Utskottet har tidigare och senast i sitt av riksdagen nyligen godkända betänkande 1988/89: SfU13 behandlat motionsyrkanden om höjda pensionsförmåner. Utskottet har därvid konstaterat att en höjning av folkpensionens grundbelopp skulle innebära en avsevärd framtida merkostnad på grund av det stora antalet pensionärer. Med hänsyn till de ökade kostnaderna är utskottet inte berett att tillstyrka vare sig en höjning av folkpensionsförmånerna eller en ny form av grundpension på den nivå som förordas i motion Fi79. Utskottet vill dock erinra om pensionsberedningens pågående översyn av pensionssystemet. Finansutskottet bör således avstyrka bifall till motion Fi66 yrkande 2, Fi64 yrkande 24 i motsvarande del och Fi79.

Sättet för *beräkning av basbeloppet* behandlades av utskottet senast i betänkande 1988/89: SfU13. Utskottet anförde därvid att basbeloppet fram t. o. m. år 1980 fastställdes för en månad i sänder med ledning av förändringarna i konsumentprisindex, dvs. med hänsynstagande fullt ut till förändringar i det allmänna prisläget. Hösten 1980 beslöt riksdagen (prop. 1980/81: 20, SfU 14, rskr. 84) att ändra beräkningsgrunden för basbeloppet. Detta knöts då till ett särskilt index, kallat basbeloppsindex. Ändringen innebar att man skulle bortse från förändringar i energipriser och inte längre ta hänsyn till den inverkan som ändrade indirekta skatter, tullar och avgifter har på det allmänna prisläget samt att tillägg skulle göras för subventioner. De nya reglerna tillämpades första gången på basbeloppet för januari 1982. Redan på hösten 1982 beslöt riksdagen att de ursprungliga grunderna för beräkning av basbeloppet skulle återställas (prop. 1982/83: 55, SfU 13, rskr. 101). Särskilda regler skulle dock gälla för avräkning av prisseffekterna av 1982 års devalvering. Den fulla värdesäkring av basbeloppsanknutna förmåner, som återgången till de tidigare gällande grunderna för beräkning av basbeloppet innebar, var enligt utskottets upp-

fattning angelägen inte minst för att återskapa tilltron till ATP-systemet. Under åren 1983–1988 beräknades folkpensions- och tilläggs pensionsförmåner på basbeloppet och särskilda tilläggsbelopp. I proposition 1987/88: 121 föreslog regeringen en extra höjning av basbeloppet fr. o. m. den 1 januari 1989 för att sambandet mellan konsumentprisindex och basbeloppet inom ramen för lagen om allmän försäkring skulle återställas. Förslaget bifölls av riksdagen på hemställan av socialförsäkringsutskottet (SfU 1987/88: 31, rskr. 363). Utskottet anförde vidare i betänkande 1988/89: SfU13 att de nackdelar som i olika sammanhang framhållits med ett urholkat basbelopp fortfarande ägde giltighet. Utskottet erinrade vidare om att frågan om värdesäkring av pensioner och om för- och nackdelar med olika metoder för värdesäkring ligger inom pensionsberedningens uppdrag.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att finansutskottet bör avstyrka bifall till motion Fi64 yrkande 24 i motsvarande del.

För den som haft *undantagande* från tilläggs pensioneringen gäller att *pensionstillskottet* minskas i förhållande till den ATP som skulle ha utgivits om undantagande inte skett. Frågan om en förändring av denna bestämmelse har utskottet behandlat under en följd av år. Senast skedde detta i utskottets av riksdagen nyligen godkända betänkande 1988/89: SfU13. Utskottet konstaterade därvid att det i direktiven till pensionsberedningen har angivits att någon ändring vad gäller rätten till pensionstillskott inte bör komma i fråga när det gäller pensionstillskott till den som begärt undantagande från ATP och inte betalat sin ATP-avgift. Med hänsyn till osäkerheten om levnadsvillkoren för pensionärer som på grund av att de begärt undantagande från ATP inte kunde erhålla pensionstillskott har riksdagen emellertid under 1986/87 års riksmöte på utskottets hemställan beslutat att det finns skäl att närmare undersöka dessa pensionärs behov av ekonomiskt stöd och att en sådan undersökning borde kunna ske inom pensionsberedningen. I avvaktan på resultatet av denna undersökning var utskottet inte berett att förorda någon ändring av gällande bestämmelser för ifrågavarande pensionärer.

Utskottet, som har erfarit att pensionsberedningen avser att under innevarande år publicera resultatet av undersökningen, vidhåller sin tidigare bedömning och föreslår att finansutskottet avstyrker bifall till motion Fi64 yrkande 25.

Bilaga 7 (utbildningsdepartementet)

Studiebidrag utgår som studiehjälp till studerande mellan 16 och 20 år som går i gymnasial utbildning. Bidraget är beloppsmässigt samordnat med det allmänna barnbidraget och utgår med 485 kr. per månad.

I propositionen (bil. 4, 1 Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m.) har föreslagits att barnbidraget skall höjas med 65 kr. per månad till 550 kr. per månad fr. o. m. den 1 juli 1989. I bilaga 7 föreslås att motsvarande höjning skall göras av studiebidraget och att till studiehjälp m. m. utöver vad som föreslagits i proposition 1988/89: 100, bil. 10, för budgetåret 1989/90 anvisas ytterligare 192 000 000 kr.

Såväl Carl Bildt m. fl. som Ann-Cathrine Haglund m. fl. yrkar i motionerna Fi60 yrkande 13 resp. Ub37 yrkande 5 avslag på propositionens förslag om en höjning av studiebidraget och om ytterligare medelsanvisning. Motionärerna anser, mot bakgrund av att moderata samlingspartiet har motsatt sig såväl en höjning av momsens som ett omedelbart slopande av mjölkprisstödet, att någon höjning av barnbidraget inte behövs och att i konsekvens härmed ingen förändring bör ske av studiebidraget.

Utskottet anser att studiebidraget bör följa barnbidragets nivå och föreslår att finansutskottet vid en tillstyrkan till den föreslagna barnbidragshöjningen även tillstyrker propositionens förslag till höjning av studiebidraget och medelsanvisning. Motionerna Fi60 yrkande 13 och Ub37 yrkande 5 bör därvid avslås. Utskottet har ingen erinran mot det upprättade förslaget till lag om ändring av studiestödslagen (1973: 349).

Bilaga 9 (arbetsmarknadsdepartementet)

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet anger i propositionen att den s. k. arbetslinjen bör gälla som mål även i gränslandet mellan arbetsmarknadspolitiken och socialförsäkringssektorn. Hon anför bl. a. att en interdepartemental arbetsgrupp har inlett en översyn av de åtgärder som krävs för att via samspel mellan arbetsmarknadspolitiken och socialförsäkringssystemen skapa incitament till och underlätta för den enskilde att snabbt återvända till arbetslivet. Hon avser att senare, och efter samråd med socialministern, återkomma till regeringen med de förslag som kan bli aktuella inom arbetsmarknadspolitiken. Vad gäller arbete åt förtidspensionerade anges vidare att arbetsmarknadsstyrelsen har förordat att pensionen sätts ned med ett belopp som motsvarar den arbetade tiden och att förtidspensionen omvandlas till ett lönebidrag som lämnas till arbetsgivaren i relation till den anställdes arbetsförmåga. Den som får en sådan lönebidragsanställning skall kunna ha sin pension vilande under den tid anställningen varar. Departementschefen konstaterar att styrelsens förslag ligger principiellt i linje med den inställning hon förordar. Emellertid behöver olika frågor utredas ytterligare. De förslag som lagts fram av rehabiliteringsberedningen i betänkandet (SOU 1988: 41) Tidig och samordnad rehabilitering kan också få betydelse i sammanhanget. Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling. Enligt departementschefen kan det finnas anledning att återkomma till riksdagen i dessa frågor.

I motion Fi80 instämmer Lena Öhrsvik i att arbetslinjen bör gälla som mål såväl vad gäller arbetsmarknadsåtgärder som socialförsäkringssystemet. Hon har dock vissa invändningar mot en lösning där förtidspension skulle kunna utbetalas till arbetsgivaren som lönebidrag. Hon anser för det första att medel för förtidspensioner som i huvudsak är avgiftsfinansierade inte bör användas till lönebidrag som är skattefinansierade. En omfördelning av medel bör i så fall ske. För det andra finns det en risk att, om förtidspensionen förs över som ersättning till arbetsgivaren, denne väljer den arbetstagare som har den högsta pensionen. Härigenom kommer många av de handikappade ungdomar som i dag ofta är utestängda från arbetsmarknaden att stå utanför även i en sådan modell. Motionären anser

att remissbehandlingen av rehabiliteringsberedningens betänkande och resultatet av arbetsmiljökommissionens arbete bör avvaktas innan man tar definitiv ställning till olika metoder. Hon begär att vad som sålunda införts ges regeringen till känna.

Utskottet vill hänvisa till att arbetsmarknadsministern enligt ovan har uttalat att frågan om möjligheten att låta förtidspensionen omvandlas till ett lönebidrag behöver utredas ytterligare. Hon har även angivit att förslag som lagts fram av rehabiliteringsberedningen kan vara av betydelse i sammanhanget. Utskottet vill även hänvisa till den översyn som pågår inom den nämnda arbetsgruppen. Utskottet anser att resultatet av det fortsatta utredningsarbetet bör avvaktas och föreslår att finansutskottet avstyrker bifall till motion Fi80.

I motion Fi61 anför Bengt Westerberg m. fl. att asylsökande bör beredas möjlighet att ta tillfälligt arbete under tiden han väntar på uppehållstillstånd. Detta är enligt motionärerna främst motiverat av humanitära skäl men en sådan möjlighet skulle också kunna få positiva effekter på arbetskraftsutbudet. De begär i yrkande 12 att regeringen återkommer med förslag i frågan.

Utskottet har tidigare, och senast i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1987/88: 27, behandlat frågan om en utlänning skall få rätt att arbeta under den tid han väntar på besked om tillstånd att stanna i Sverige. Utskottet har därvid framhållit att man i första hand måste komma till rätta med de problem som uppkommer under väntetiden genom att hålla nere handläggningstiderna. Utskottet har vidhållit att arbetstillstånd bör beviljas först då beslut om uppehållstillstånd ges. En annan ordning kan befaras leda till en uppluckring av principen om den reglerade invandringen. Utskottet har också hänvisat till att kommande förslag om ändrad utlänningslag m. m., liksom den nya organisationen av invandrarverket, kan antas få stor betydelse för att faktiskt nedbringa väntetiderna i asylärenden avsevärt. Utskottet har även pekat på de svårigheter som föreligger att placera flyktingar och invandrare med uppehållstillstånd i arbetslivet och på behovet att i första hand satsa arbetsmarknadsresurser på dessa.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och anser att finansutskottet bör avstyrka bifall till motion Fi61 yrkande 12.

Stockholm den 18 maj 1989

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Ulla Johansson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Maud Björnemalm (s), Christina Pettersson (s) och Bertil Persson (m).

Avvikande meningar

Bilaga 1.2 (långtidsbudget)

1. Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Bertil Persson (m) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken "Bilaga 1.2 (långtidsbudget)" som börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkande 9." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att under senare år har en kraftig ökning skett av kostnaderna för socialförsäkringen, och utgifterna förväntas fortsätta öka. Utskottet anser med anledning härav att åtgärder måste vidtas för att komma till rätta med de ökande kostnaderna för i första hand sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Finansutskottet bör föreslå att riksdagen med bifall till motion Fi88 yrkande 9 som sin mening ger regeringen detta till känna.

Bilaga 4 (socialdepartementet)

2. Gullan Lindblad, Hans Dau och Bertil Persson (alla m) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken "Bilaga 4 (socialdepartementet)" som börjar med "I propositionen anges att regeringens förslag" och slutar med "Fi66 yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Regeringen har föreslagit att ATP-avgiften höjs till 13,0 % av avgiftsunderlaget. Utskottet konstaterar att ATP-systemets hållfasthet på sikt inte påverkas av att medel transfereras från statsbudgeten. Det medför bara att den tidpunkt senareläggs, då avgifter och avkastning inte längre räcker för att täcka ATP-pensionerna. Ett beslut om hur ATP-försäkringen i fortsättningen skall finansieras bör bygga på en noggrann utredning och en grundlig remissomgång. Utskottet anser därför att pensionsberedningens översyn av folkpensions- resp. ATP-systemets konstruktion bör avvaktas och att det nu framlagda förslaget om en höjning av ATP-avgiften och en sänkning av folkpensionsavgiften bör avslås i enlighet med vad som begärts i motionerna Fi60 yrkandena 7 och 8 samt Fi88 yrkandena 3 och 4.

3. Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken "Bilaga 4 (socialdepartementet)" som börjar med "I propositionen anges att regeringens förslag" och slutar med "Fi66 yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Regeringen har föreslagit att folkpensionsavgiften fr. o. m. år 1990 fastställs till 7,45 % av avgiftsunderlaget. Utskottet konstaterar emellertid att kostnaderna för folkpensioneringen inte har den gynnsamma utveckling som regeringen anför som skäl för den föreslagna åtgärden. Genom förslaget skulle därför ytterligare 11 miljarder kronor per år komma att belasta statsbudgeten. Utskottet anser i likhet med vad som anförts i motion Fi62 yrkande 10 att förslaget till sänkning av folkpensionsavgiften bör avslås och till följd därav även förslaget till höjning av ATP-avgiften.

4. Margó Ingvardsson (vpk) anser att de delar av utskottets yttrande under rubriken "Bilaga 4 (socialdepartementet)" som dels börjar med "Av

det ovanstående framgår” och slutar med ”Fi66 yrkande 1.”, dels börjar med ”Utskottet har tidigare” och slutar med ”och Fi79.” bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om höjning av ATP-avgiften. Vad gäller folkpensionsavgiften konstaterar utskottet att förslaget bygger på en oförändrad nivå av folkpensionens grundbelopp. År 1990/91 beräknas ca 617 000 pensionärer ha ingen eller så låg ATP att de har rätt till pensionstillskott. De lever därför under knappa ekonomiska villkor. Utskottet anser mot denna bakgrund att den grundläggande pensionsnivån måste höjas. Enligt utskottets mening skulle en sänkning av folkpensionsavgiften till endast 7,95 % av avgiftsunderlaget ge utrymme för en höjning av folkpensionens grundbelopp från 96 % till 100 % av basbeloppet för ogifta och motsvarande för gifta samt en höjning av pensionstillskottet från 48 % till 50 %. Motion Fi66 yrkandena 1 och 2 bör därför bifallas.

5. Ragnhild Pohanka (mp) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken ”Bilaga 4 (socialdepartementet)” som börjar med ”I propositionen anges att regeringens förslag” och slutar med ”Fi66 yrkande 1.” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att förslaget till höjning av ATP-avgiften knappast är påkallat av omedelbara finansieringsproblem för ATP-systemet utan främst syftar till att en del av de pengar som tas in genom regeringens åtstramningspaket kan slussas över till AP-fonderna. Utskottet anser också att ATP-systemets fortsatta finansiering måste bedömas i ett större sammanhang där även förslag från den sittande pensionsberedningen bör vägas in. Förslaget till såväl höjning av ATP-avgiften som sänkning av folkpensionsavgiften bör därför avslås i enlighet med vad som begärts i motion Fi64 yrkande 5.

6. Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken ”Bilaga 4 (socialdepartementet)” som börjar med ”Utskottet har tidigare” och slutar med ”och Fi79.” bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det svenska pensionssystemet är komplicerat och byråkratiskt och ger kraftiga marginaleffekter. Utskottet anser därför att pensionsberedningen bör få till uppgift att utreda det förslag som förs fram i motion Fi79, nämligen ett system med utbyggda grundpensioner kompletterat med inkomstrelaterade pensioner. Enligt förslaget skall grundpensionen, som skall ingå i ATP-systemet, utgöra 68 % av 4,5 × basbeloppet. Den skall utgå lika till alla och utgå med samma belopp till gifta och ogifta. Den skall inte vara knuten till tidigare inkomst. Grundpensionen skall finansieras med de medel som i dag finansierar såväl folkpensioneringen som tilläggs pensioneringen. Den inkomstrelaterade pensionen som skall utgå därutöver skall utgå för inkomster mellan 4,5 och 7,5 basbelopp.

7. Ragnhild Pohanka (mp) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken ”Bilaga 4 (socialdepartementet)” som börjar med ”Utskottet har tidigare” och slutar med ”och Fi79.” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är viktigt att den ekonomiska situationen förbättras för de pensionärer som har ingen eller endast obetydlig ATP. Utskottet anser därför att pensionstillskottet skall höjas till 50 % av basbeloppet. Detta bör finansutskottet föreslå att riksdagen med anledning av motion Fi64 yrkande 24 i denna del som sin mening ger regeringen till känna.

8. Ragnhild Pohanka (mp) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken "Bilaga 4 (socialdepartementet)" som börjar med "Sättet för beräkning" och slutar med "Fi64 yrkande 24 i motsvarande del." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att vid beräkning av basbeloppet skall undantas prisökningar på grund av i motion Fi64 föreslagna höjning av indirekta skatter på energi, alkohol och tobak. De sämst ställda pensionärerna bör dock kompenseras genom en höjning av pensionstillskottet. Vad som sålunda anförts om basbeloppet bör finansutskottet föreslå att riksdagen med bifall till motion Fi64 yrkande 24 i denna del som sin mening ger regeringen till känna.

9. Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Ragnhild Pohanka (mp) och Bertil Persson (m) anser att den del av utskottets yttrande under rubriken "Bilaga 4 (socialdepartementet)" som börjar med "För den som haft undantagande" och slutar med "Fi64 yrkande 25." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att skillnaderna i disponibel inkomst är alltför stora mellan pensionärer i allmänhet och det fåtal som till följd av undantagande från ATP inte får del av pensionstillskott. Många s. k. undantagandepensionärer har i dag en bekymmersam situation. Utskottet vill erinra om att åtskilliga av pensionärerna i denna grupp begärde undantagande från ATP innan reformen med pensionstillskott genomfördes år 1969. Enligt utskottets mening bör alla pensionärer med låg eller ingen ATP få rätt till pensionstillskott. Riksdagen bör med bifall till motion Fi64 yrkande 25 besluta i enlighet härmed.

Särskilda yttranden

Bilaga 4 (socialdepartementet)

1. Gullan Lindblad, Hans Dau och Bertil Persson (alla m) anför:

Problemet med utformningen av index har funnits sedan länge. Bristerna i basbeloppsindex framkom mycket tydligt i samband med de stora fluktuationerna av oljepriserna mot slutet av 1970-talet. Det är mot denna bakgrund man måste se regeringens förslag till förändring av basbeloppet år 1980. En av huvudprinciperna är dock att index bör vara relativt oföränderligt. De eventuella förändringar som kan komma att erfordras bör ske i ett större sammanhang. Eftersom pensionsberedningen har i uppdrag att göra en översyn av pensionssystemet föreslår vi ingen ändring i utskottets yttrande.

2. Gullan Lindblad, Hans Dau och Bertil Persson (alla m) anför:

Med hänsyn till utskottets skrivning att studiebidraget bör följa barnbidragets nivå finner vi inte anledning att i detta sammanhang föreslå annan lydelse av yttrandet. Vi vill emellertid erinra om vad som anförts i motion Fi60, nämligen att en höjning av barnbidraget inte behövs om regeringens förslag att höja moms och slopa mjölkprisstödet avslås.

Bilaga 9 (arbetsmarknadsdepartementet)

3. Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Ragnhild Pohanka (mp) och Bertil Persson (m) anför:

Vi anser att en asylsökande under väntetiden bör beredas möjlighet att ta tillfälligt arbete. Vi utvecklar dock vår syn på detta i andra sammanhang och avstår därför från att nu föreslå annan lydelse av utskottets yttrande.